

FTAMP 14.01.85

Ж.Е. Айнакулова (orcid -0000-0003-0978-5329)

Гуманитарлық ғылымдар магистрі, аға оқытушы
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан
e-mail: ai.zhanat@mail.ru

ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙДА ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІНДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР

Аңдатпа. Мақала қазіргі жағдайда патриоттық тәрбиеде инновациялық әдістерді қолдануға байланысты мәселелерге арналған. Ежелгі дәуірден бастау алған патриоттық тәрбие бірнеше рет көп қырлы зерттеудің тақырыбына айналды. Алайда, бұл тақырып қазіргі кезеңде де өзектілігін жоғалтпайды, өйткені патриоттық тәрбиесіз кез келген елде өркендеуге қол жеткізу мүмкін емес. Мақалада қазіргі уақытта өскелең ұрпақтың өмірі жаңа технологиялармен, ғаламдық Интернет желісімен, әлеуметтік желілермен тығыз байланысты екендігі көрсетілген. Қазіргі жастардың ойлау қабілеттерінің қалыптасуына интернет өз әсерін тигізеді. Осы себепті патриоттық тәрбие бағытында тәрбие жұмысын жүргізу кезінде интернеттің мүмкіндіктерін барынша пайдалану қажет. Бірақ дәстүрлі әдістер туралы да ұмытпау қажет. Дәстүрлі және инновациялық әдістердің үйлесімі патриоттық сипаттағы тәрбиелік іс-шараларды өткізуде оң нәтиже бере алады.

Тірек сөздер: патриотизм, тәрбие жұмысы, ғаламдық Интернет желісі, әлеуметтік желілер, жұмыс әдістері, эксперимент, инновациялық әдістер.

Кіріспе. Бүгінгі таңда патриоттық тәрбие арнайы және көп қырлы зерттеудің пәні болып табылатын ғылыми-педагогикалық әдебиеттердің жеткілікті саны бар. Дегенмен, патриоттық тәрбие өзектілігін сақтайды және тәрбиенің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Бұл немен байланысты? ХХІ ғасыр біздің өмірімізге не әкелді? Қазіргі дәуірді заманауи компьютерлік технологиялар ғасыры деп атауға болады. Сәби кезінен бастап әр бала ақпараттық ортаға енеді. Заманауи адамдар әр мәселе бойынша ақпараттық арналарға жүгінеді: қажетті анықтамалық, арнайы немесе ойын-сауық ақпаратын алу үшін де. Сонымен қатар, Интернет утилитарлық және практикалық мақсаттар үшін де қажет: тағамға тапсырыс беру, дәрігерді онлайн тіркеу арқылы шақыру, коммуналдық қызметтерді, салықтарды, айыппұлдарды төлеу. ХХІ ғасырды ақпарат ғасыры деп атауға болады, ал «интернет адамның күнделікті өмірінің ажырамас бөлігіне айналды» [1, б.717].

Ғаламдық Интернет желісінің басымдығы дәуірінде адамдар прагматикалық бола бастайды. Олар үшін жеке игіліктер идеологиялық сенімдерден жоғары болады. Жастар үшін Отанға деген сүйіспеншілік, оның игілігі үшін жұмыс істеуге, өз өмірін Отанға арнауға, оның мүдделерін қорғауға деген ұмтылыс сияқты ұғымдар артта қалады. Осыған байланысты патриоттық тәрбие мәселелері ерекше өзекті болып отыр.

Зерттеудің шарттары мен әдістері. Қазір Интернеттің пайдасы мен зияны туралы көп айтылады. Жаһандық желі біздің өмірімізді айтарлықтай жеңілдетті. Бізде кез-келген ақпаратты жедел алуға мүмкіндік бар. Интернеттің пайдасын біз карантин жағдайында қатты сезіндік. Қазір бүкіл әлем қиын кезеңдерді бастан өткеруде. Карантинде болған кезде біз әлемде болып жатқан оқиғалар туралы барлық жаңалықтарды теледидар, интернет-

арналар арқылы біліп отырдық. Барлық білім беру мекемелері: жалпы білім беретін мектептер, арнаулы орта және жоғары оқу орындары қашықтықтан оқыту формасына көшті. Мұның бәрі интернетсіз мүмкін емес еді. Ғаламдық желінің айқын пайдасы туралы айтатын болсақ, Интернеттің қауіптілігі туралы ұмытпауда маңызды.

Тәжірибе көрсеткендей, жастардың белгілі бір бөлігі үшін жеке табыс, мансап, ақша олардың өмірінде басым орын алады. Өмірлік бағдарларда айқындықтың болмауы өз табыстарының Отан, мемлекет мүдделеріне қайшы келуіне әкелуі мүмкін. Бастауыш сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктері – олар көрген және естіген нәрсені талдамайды, бірақ түпкілікті жағдайда шындық ретінде қабылдайды, бұл оқушылардың патриоттық санасында жалған нұсқауларға әкелуі мүмкін. Бұл қазіргі заманда өскелең ұрпақты патриоттық тәрбиелеу мәселесі ерекше өзекті болып отырғанын білдіреді.

Зерттеу нәтижелері. Ғаламдық желіден туындайтын ең үлкен қауіп – сананы манипуляциялау. Осы терминді анықтауға тырысайық. С.Г. Кара-Мурза айтқандай, сананы манипуляциялау «адамдардың пікірлері мен ұмтылыстарын, олардың көңіл-күйлері мен психикалық күйлерін манипуляциялау құралдарына иелік ететін және осындай әсер етуді жүзеге асыратын, жеке өзімшілдік мақсаттарын іске асыруға бағытталған мүдделі адамдар тобына қажет мінез-құлықты қамтамасыз ету мақсатында бағдарламалау» болып табылады. [2, 14-15 беттер]. Мысал ретінде американдық психолог Джозеф Овертон ұсынған «Овертон терезесі» [3, 14-15 беттер] технологиясын келтіруге болады. Осы технологияны қолдана отырып, кез-келген азғындықты табиғи емес әрекетті норма ретінде біртіндеп ұсына алуға болады. Бұл Интернеттің технологиялық гүлдену дәуірінде ақпаратты жедел және кез-келген мөлшерде алуға болатындығына байланысты, жастар кез-келген білім саласында дайын ақпаратты қолдана отырып, ойлауды, талдауды тоқтатады. Бұл қазіргі ұрпақтың әртүрлі маңызды оқиғаларды, құбылыстар мен процестерді сыни тұрғыдан бағалауға тырыспауына әкеледі. Осылайша, ойлау процесінің қажеттілігі жоғалады, өйткені дайын ақпаратты алуға, жаңартуға болады, ал әлем өте тез өзгеретіндіктен, жалпылауға, талдауға уақыт жоқ.

Кеңес Одағы ыдырағаннан бері аға және жас ұрпақ арасында біртіндеп идеологиялық алшақтық пайда болды, бұл ұрпақтар сабақтастығының жойылуына әкелді. Бұрын ұрпақтар сабақтастығы жастар ұйымдары арқылы жүзеге асырылған: пионерлер, комсомолдар. Аталған жастар қозғалысы арқылы аға буын жастарды тәрбиеледі. Бірақ олардың ең маңызды функциясы – халықтың тарихи жадын сақтау, өйткені өткенсіз қазіргі, тіпті болашақ та жоқ. Бұл бос орын алдымен теледидармен, кейінірек Ғаламдық желімен біртіндеп толтырылды.

Кеңес адамының жағымды ерекшелігі – оның ішінде дүниетанымдық өзектің болуы еді, жастардың ненің жақсы, ненің жаман екенін нақты түсінуі, олардың басындағы әлем біртұтас құбылыс ретінде орын алған. Қазіргі жасөспірімнің дүниетанымын «калейдоскопиялық» деп атауға болады. Жасөспірімнің көзіндегі қоршаған әлем бейберекет, ол кездейсоқ, шашыраңқы суреттерден тұратын мозаика сияқты. Себеп-салдарлық байланыстар, тарихи заңдылық жоқ, жастар ақпаратқа иелік ету туралы әсер қалдырады, бірақ оны мағыналы түсіну жоқ десек болады. Олар келесі принцип бойынша әрекет етеді: кім ақпаратқа ие болса, ол әлемге иелік етеді. Үлкен ақпарат ағынынан аман қалу сыни ойлау дағдыларыңыз қиын.

Ғылыми нәтижелерді талқылау. Ғылыми нәтижелерді талқылау барысында біз келесі ойды есепке алдық. Өткен ғасырдың аяғынан бастап жастар жасырын манипуляцияға ұшырады, теледидар арқылы деструктивті мінез-құлық бейнелері көрсетілді: міндеттемелерден бостандық, алкогольді, есірткіні пайдалану, дәстүрлі отбасылық құндылықтардан бас тарту.

Қазіргі кезеңде теледидар Интернетті өзгертті. Жастар енді теледидар көрмейді, оларды ғаламдық желіде мазмұнды таңдаудың толық еркіндігі, блогтар, арналар авторларымен кері байланыс және т. б. қызықтырады.

Ғаламдық желіде интернет-блогерлер үлкен танымалдылыққа ие болды. Олар киімде, музыкалық бейімділікте, сөйлеу мәдениеті мен мінез-құлқында да жаңа сән үлгілерін шығарушылар болып табылады. Үздік блогерлер негізінен жас ұрпаққа бағытталған. Өкінішке орай, контенттер мазмұнының көп бөлігі ойын-сауық болып табылады.

Өз ойымызды көрсету үшін біз келесі мысалды келтіре аламыз: кез-келген сатып алушы өнімді өзі тандайды деп ойлайды, бірақ іс жүзінде оны маркетинггерлер, психологтар, әлеуметтанушылар, экономистер тобы шешеді.

Жас ұрпақтың жаппай санасында дәл осындай жағдай орын алады, жастар ересектерге не істеу керектігін, өздері не таңдау керектігін және қандай құндылықтар оларға сәйкес келетінін көрсетуді ұнатпайды. Бұл жерде тек қандай киім кию керек, қандай музыка тыңдау керек деген мәселе емес. Интернет арқылы «миды жуу» орын алады, жаңа саяси идеологияның аясында фашизм, ұлтшылдық, шовинизм таралады, өйткені мектеп оқушылары идеологиялық тұрғыдан ең қорғалмаған халық қабаты болып табылады. Сондықтан, өкінішке орай, соңғы онжылдықтарда патриотизм және патриоттық тәрбие ұғымдары қоғамдағы маңыздылығын жоғалтты. Көріп отырғаныңыздай, қазіргі уақытта жастардың белгілі бір бөлігінің өмірлік стратегиялары мен құндылық басымдықтарында теріс өзгерістер орын алуда, ол өз халқының әлеуметтік-тарихи тәжірибесімен таныс емес, отандық мәдениеттен алшақтайды. Батыс мәдениетінің әсерінен жас азаматтардың рухани және адамгершілік құндылықтары қайта бағаланады. Теледидардан, ғаламтор желісінен келетін теріс әсердің күші отбасының, мектептің және басқа да қоғамдық-білім беру институттарының ықпалынан асып түсе бастайды. Жастарды әдемі ұрандармен баурап алу оңай, және ол өзінің тілектері мен ойларын сырттан таңдалғандардан ажырата бастайды. Нәтижесінде бұл нашақорлықтың, маскүнемдіктің, балалар қылмысының өсуіне, Қарулы Күштер қатарында қызмет еткісі келмеуге әкеледі.

Дәл осындай жағдайларда білім алушылардың патриоттық тәрбиесінің рөлі бұрынғыдан да өзекті болып отыр. Өйткені, дәл сол интернетті қазіргі ұрпақты тәрбиелеуде маңызды құрал ретінде пайдалануға болады. Психологтар 1996-2012 жылдар аралығында туылған жас ұрпақты Z буыны немесе зумерлер деп атайды. Зумер ұрпағын оқыту және тәрбиелеу процесінде жаңа буынның бірегей ерекшеліктерін ескеру қажет. Жастардың жаңа буыны іс жүзінде олардың өмірінің бір бөлігіне айналған түрлі технологиялармен қоршалған, сондықтан олармен жұмыс жасай отырып, тәрбие стратегияларын жетілдіру қажет. Алайда, бұл тәрбие жұмысының дәстүрлі түрлерінен, патриоттық тәрбиенің әдістері мен тәсілдерінен бас тарту керек дегенді білдірмейді. Ғалымдар көптеген жылдар бойы педагогикалық зерттеулермен айналысқан. Қазіргі уақытта елде айтарлықтай ғылыми мұра бар, оны құруға көп уақыт пен адам күші жұмсалды. Жұмыстың дәстүрлі және инновациялық нысандары мен әдістерінің сауатты

үйлесімі өз Отанының патриоттары – ел болашағына патриоттық тәрбие беруді жүзеге асыру үшін тиімді құрал қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу жұмысы барысында біз оқушылардың тәрбие жұмысы процесінде дәстүрлі әдістер мен заманауи инновациялық технологияларды жүйелі қолдануды көздейтін әдістемені қолдандық, бұл білім алушылардың патриоттық тәрбиесінің мазмұнында маңызды қағидат болуы тиіс еді.

Эксперимент барлық қажетті талаптар мен шарттарды сақтай отырып, қойылған сұраққа жауап алуға мүмкіндік берді.

Соңғы кезеңде біз оқушыларды патриоттық тәрбиелеу процесінде дәстүрлі әдістер мен инновациялық технологияларды қолданудың тиімділігін анықтадық.

Қалыптастырушы эксперимент барысында біз оқушыларға патриоттық тәрбие беру бойынша тәрбие жұмысының жоспарын жасадық. Жоспарға сәйкес бақылау тобында келесі іс-шаралар өткізілді: әңгімелер, кураторлық сағаттары, оқу конференциялары, соғыс және еңбек ардагерлерімен кездесулер, экскурсиялар, мұражайға бару, викториналар, конкурстар, көрмелер, атаулы күндерді мерекелеу, акциялар және т. б.

Эксперименттік топта біз интернеттің мүмкіндіктерін барынша пайдаландық. Патриоттық сананы, патриоттық сенімдерді, өз Отанына деген шынайы сүйіспеншілік сезімін, өз еліне деген мақтаныш сезімін қалыптастыру үшін оқушылар өз Отанының тарихы мен мәдениетін, ел тәуелсіздігінің қалыптасуына лайықты үлес қосқан көрнекті тарихи қайраткерлерді, Отанын қару-жарақпен қорғаған, мәдениет және өнер қайраткерлерін жақсы білуі керек, олардың туындылары Отанды дәріптеді. Балалар үшін өз өлкесінің және жалпы елдің табиғи байлығын білу маңызды. Тек терең білім ғана Отанға деген жауапкершілікті, саналы сүйіспеншілікті, мемлекет мүдделерін жеке мүдделерден жоғары қоюға, өз батырларын, мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, негізгі заң – Конституцияны білуге және сақтауға деген ұмтылысты қалыптастыра алады.

Қорытынды. Тәжірибелік-эксперименттік жұмыс дәстүрлі әдістер мен инновациялық технологияларды, ғаламдық Интернет желісінің мүмкіндіктерін қолдану принципі бойынша құрылған патриоттық тәрбие оқушылардың танымдық, мотивациялық, эмоционалдық-қажеттілік және ерік-жігер саласының, шығармашылық қабілеттерінің және жеке тұлғаның жағымды азаматтық-патриоттық, рухани-адамгершілік қасиеттерінің дамуына, Отанға деген сүйіспеншілікті, өз халқының тарихи өткені үшін мақтаныш сезімін білдіретін патриоттық сананы қалыптастыруға, өз халқына қатыстылығын сезіну, мемлекеттік рәміздерді құрметтеу, Отан игілігі үшін жұмыс істеуге деген ұмтылысты, оны қорғауға, Конституцияны және мемлекеттің басқа заңдарын сақтауға деген ұмтылысқа ықпал етеді деген болжамымызды растады.

Эксперимент белсенді және интерактивті технологияларды қолдану негізінде құрылып, ғаламдық Интернет желісінің мүмкіндіктерін пайдалана отырып, ұйымдастырылған іс-шаралардың оқушылардың патриоттық санасын, сенімдері мен сезімдерін қалыптастыруға айтарлықтай әсер ететіндігін дәлелдеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Бондаревская, Е.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания [Текст]: учебное пособие для студентов средних и

- высших учебных заведений, слушателей ИПК и ФПК / Е.В. Бондаревская, С.В. Кульневич. - Ростов на Дону: Творческий центр «Учитель», 1999. - 560 с.
2. Кара-Мурза, С.Г. Манипуляция сознанием [Текст] / С.Г. Кара-Мурза. – М.: Эксмо, 2000. - 864 с.
 3. «Окно Овертона»: Технология дегуманизации человека // Научи хорошему [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://whatisgood.ru/theory/media/okno-overtona-technologie-degumanizacii-cheloveka/> (дата обращения: 01.12.2019).

Мақала редакцияға 9.11.22 түсті.

Ж.Е. Айнакулова

Таразский региональный университет им. М. Х. Дулати, г. Тараз, Казахстан

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В ПРОЦЕССЕ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация. Данная статья посвящена вопросам, связанным с использованием инновационных методов в патриотическом воспитании в современных условиях. Патриотическое воспитание, которое берет свое начало с глубокой древности, не раз становилось предметом многоаспектного исследования. Однако, данная тема не теряет своей актуальности и в современный период, поскольку без патриотического воспитания невозможно достичь процветания ни в одной стране. В статье показано, что в настоящее время жизнь подрастающего поколения теснейшим образом связана с новыми технологиями, глобальной сетью Интернет, социальными сетями. Мышление современного молодого человека формирует интернет. По этой причине при проведении воспитательной работы в направлении патриотического воспитания, необходимо максимально использовать возможности Интернет. Но и про традиционные методы не стоит забывать. Сочетание традиционных и инновационных методов может дать положительный эффект при проведении воспитательных мероприятий патриотического характера.

Ключевые слова: патриотизм, воспитательная работа, глобальная сеть Интернет, социальные сети, методы работы, эксперимент, инновационные методы.

Zh.E. Ainakulova

M.Kh. Dulaty Taraz Regional University, Taraz, Kazakhstan

INNOVATIVE METHODS USED IN THE PROCESS OF PATRIOTIC EDUCATION IN MODERN CONDITIONS

Abstract. This article is devoted to issues related to the use of innovative methods in patriotic education in modern conditions. Patriotic education, which originates from ancient times, has been the subject of multidimensional research more than once. However, this topic does not lose its relevance in the modern period, since it is impossible to achieve prosperity in any country without patriotic education. The article shows that at present the life of the younger generation is closely connected with new technologies, the global Internet, social networks. The thinking of a modern young person is shaped by the Internet. For this reason, when carrying out educational work in the direction of patriotic education, it is necessary to make the most of the possibilities of the Internet. But do not forget about traditional methods. The combination of traditional and innovative methods can have a positive effect when conducting educational events of a patriotic nature.

Keywords: patriotism, educational work, the global Internet, social networks, methods of work, experimental methods.

References

1. Bondarevskaya E.V., Kulnevich S.V. Pedagogika: lichnost' v gumanisticheskikh teoriyakh i sistemakh vospitaniya [Pedagogy: personality in humanistic theories and systems of education]: textbook. - Rostov on Don: Creative Center "Teacher", 1999. - 560 p.
2. Kara-Murza S.G. Manipulyatsiya soznaniyem [Manipulation of consciousness]. - Moscow: Eksmo, 2000. - 864 p.
3. «Okno Overtona»: Tekhnologiya degumanizatsii cheloveka // Nauchi khoroshemu ["Overton Window": Technology of human dehumanization] / [Electronic resource]. – Access mode: <https://whatisgood.ru/theory/media/okno-overtona-texnologiya-degumanizatsii-cheloveka/> (date of access: 12/01/2019).